नं० ५४४८ — घ

हिल्लायदीपिका (ज्योतिष)

पत्राणि २० (विंशतिः (संपूर्णम्)

नं० ५४४८ — घ
ह्विल्लायदीपिका (ज्योतिष)
पत्राणि २० (विंशति:) (संपूर्णम्)

ह्विल्लायदीपिका

नं: ७७८

5448
F 20

॥श्रीगणेशायनमः॥ विघ्नेशंजगदंबिकांरविमुखान्खेटान्श्रीकेशवाख्यंगुरुं
ज्योतिःशास्त्रविदंबुजेकनरणिंनत्वाब्रुवेजातकं॥ शास्त्रेताजकसंज्ञकेप्रथि
तंश्रीरामकार्येस्तथाश्रीमन्नाजकविंदिदिविबुधैर्दिल्लाजसंतंशुभं॥ १॥ अन्यै
स्ताजकशास्त्रतःप्रथमिदंस्पष्टंचनोक्तंपतस्तस्मिन्नप्यतिदुर्गमंविद्वज्जनेस
म्यक्प्रतीतिप्रदं॥ तस्मात्ताजकशास्त्रवारिनिधितोरत्नंकिलोधार्यतेनाज्ञता
जकरत्नमत्रखगविज्ञैर्वपकंचोत्तमं॥ २॥ वाद्यंवापिवशिष्ठजंशिवशिवासं
वादिसौररवेर्पौलस्त्यंतुमयेनरोमकस्तुते॥ म्लेछोद्भवार्कोदितंम्लेछेरोमक

केथयवनमुनिगणैः श्रीपौलिशोक्तं परंज्योतिःशास्त्रमिदं हि षड्विधमभूद्दिव्यं र
हस्यं परं ॥३॥ पूर्वं रोमकपत्तनेऽदिनपतिर्म्लेच्छेभ्य आदिष्टवान् म्लेच्छत्वाधिगतोऽह
रीशकमुखोऽद्भुतानुशापादिदं ॥ स्पष्टादावपि रोमकेऽनुरविजं शास्त्रं भवेत्ताजकं
सम्यक् सत्यपदं जनेषु वततो ध्येतव्यमेतद्द्विजैः ॥४॥ सर्वैस्तैर्ज्जनुषः स्फयोत्र
समयः साध्याः स्फुटाश्च ग्रहाः सिद्धान्तोक्तविधेर्यथा गणितदृक्तुल्याः स्वत
न्त्रात्तु ॥ लग्नात्सायनतो जनश्च भमुखे वेवंषद्भवे दाश्च भूवेदाऽष्ठेचयत्तप
घ्रलवखेऽग्न्याग्न्याचयुक्तो निताः ॥५॥ तत्तुल्यैश्चपलैश्चसायनतनोराश्यष्ठं।

मोजेवियुक्तयुक्तंयुग्मपदेचतन्मितलवैर्लग्नमुजः संयुतं । पावत्सात्सुख

भंचैतैः खगुणातः शुद्धैः सुखंयन्मुरुः स्याद्वियुग्दलसंधिरत्रसकलाभावा

ः सवज्ञाः स्मृः स्मृताः॥६। भावाल्याधिकखेटवृद्धापचयंस्याद्भावसंध्यंतरे

णांघ्नंसंधिखगांतरंनख।२०। हृतंविंशोप॥४। कालेनफलंइंदोः शेषग्रवि

त्रिपन्ननुदिवापुण्यंविलोमंनिशिहस्वामोत्रितयुक्शुभैश्चवलवतमा

वाविलोक्यास्तया॥७। इतिभावसाधनं॥ अथ्याये। ३।११॥सज्जलखे।४१०।

कलिर्नवहुते।४॥४। सौम्याघ्नुनंह्वो॥७१॥ द्विपन्मैत्र्यंघ्नन्नरतः शुभासति

खलेपायोक्तद्दातान्यथा॥ अर्द्धंस्यात्परमार्द्धदृष्टिरधिकामाग्भार्द्धदृक्कोल्य।

२

केशीघ्रादकलवांतरेपिचशुभासंख्यावदासांकलंइतिदृष्टिविचारः।दीप्तां
शाखितोदृशःपदेचतिथ्य॥१५कं॥१रागज।८।ति।७।गोऽद्रि।७।नंद।९
संमितांशाः।तेद्दृष्ट्यंशकमितदृश्यखेचरांशानष्टष्टेग्रभवतिदीप्तिसंज्ञदृ
ष्टिः।९।इतिदीप्तदृष्टिः।विष्णुकेंद्रुयमाद्वियोनरइहान्यराश्यहहर्षिताः
स्त्रीन्द्रेष्टुतनोस्तयांनवयुगागारिंह्रापपुत्रव्यपे।३।६।१।११५॥१२॥सूर्य्या।
चानिजभोच्चकेभलवपाग्रायोदिताश्वक्तिपाहूकपाभेत्रितपंकुजोत्सगुमि

ताशैहूर्कजेज्याकमात॥१०॥ इतिहर्षस्थानद्रेक्काणाधिपविचारः॥ सूर्यांज्ञोव
कुजेंदवइति॥ राज्ञःनास्फद्धिदित्रि॥ सूर्येज्यौसितशीनगाविति॥ इतिमित्रामित्र
विचारः रसरसाष्टशराष्वशरांककागुरुसितज्ञकुजार्कभुखामजे॥ गजरसाष्टश
राह्निविनोवृषेसितबुधेज्ययमावनिपुत्रजाः॥११॥ मिथुनषड्रसपंचनगारयो
बुधसितेज्यमहीसुतमंदजाः। नगरसांगनगाब्धिपडुंकुभेऽवनिजशुक्रबुधेज्य
यमोड्ववाः॥१२॥ रिपुशराग्निषडंगमितार्हैर्गुरुसितार्किबुधावनिभूभुवां न
गरशांबुधिसप्तयमाश्विर्यांज्ञसितजीवकुभूशनिजालवाः॥१३॥ तुलिनिष

द्वजमसम्ननगद्वयंशनिबुधामरपूज्यासितामहृजाः॥१४॥तुरगचेरगजेषुषडष्टमेबुजसि

तजसुराचितमंहृजाः॥धनुषिसूर्य्यश

राधिशराब्धयोगुरुसितज्ञकुजार्कभुवां

क्रमाततनगनगाष्टयुगाब्धिमितामृगे

बुधेसुरेज्यासितार्कजभूसुवां॥१५॥

मे·	वृ·	मि·	क·	सिं·	कं·	तु·	वृ·	ध·	म·	कुं·	मी·
गु६	शु८	बु६	मं७	गु६	बु७	श६	मं७	गु१२	बु७	बु७	शु१२
शु६	बु६	शु६	शु६	शु५	शु१०	बु८	शु४	शु५	गु७	शु६	गु४
बु८	गु८	गु५	बु६	श७	गु४	गु७	बु८	बु४	शु८	गु७	बु३
मं५	श५	मं७	गु७	बु६	मं७	शु७	गु५	मं५	श४	मं५	मं९
श५	मं३	श६	श४	मं६	श२	मं२	श६	श४	मं४	श५	श२

हयरसाद्विशराश्वशराघटेबुधकवीज्यकुजार्कजहहृजाः रविपुगाम्निनवद्वयंम

तिमेकविगुरुज्ञकुजार्कभुवांस्मृताः॥१६॥इतिहद्देशाः। अथग्रहमैत्रीसूर्य्या

जीवकुजेंदवो रविकुजेज्याभास्करेज्येदवः शुक्रार्कवर्कस्तनाः कुजार्क
शशिनोज्ञस्वर्कजास्फुक्रमात रवींदुभौमगुरवोज्ञशुक्रशनिराहवः स्व
स्मिन्मित्राणिचत्वारिपरस्मिनशत्रवः स्मृताः राहुजास्फजितः शितज्ञ
शनयोमित्राणियेन्येरयः क्रूराखगस्वभावमाविलेराशेस्वनात्का ॥

मे	वृ	मि	क	सिं	क	तु	वृ	ध	म	कुं	मी	
मं	बु	बृ	शु	श	र	चं	मं	बु	बृ	शु	श	१
सू	चं	मं	बु	शु	श	रा	सू	चं	मं	बु	बृ	२:

	सू	चं	मं	बु	बृ	शु	श	र
मि	बु मं गु	मं सू गु	चं र गु	शुरा श	चं र मं	बुरा श	बुरा शु	बु शु श
श	बु शु शरा	बु शु शरा	बु शु शरा	र चं मं गु	बु शु शरा	र चं मं गु	र चं मं गु	र चं मं गु

लिकेः इतिग्रहमैत्री सूर्येज्यौ सितशीतगू शनिविदौ शुक्रास्फुजौ चक्रमान्त्ये
षाद्येषु चतुर्षु जन्मजननोचहर्निशोः स्वामिनो। व्यस्तौ स्तो हरितश्चतुर्ष्वय
सद्दाचापाञ्चतुर्षी श्वरा मंदारेज्य निशाकराः। क्रमगतास्त्रैराशिकाधीश्व
राः। २। इति त्रैराशिकस्वामिनः। एकद्वैधिकगोल्पगात्क्रपबलवा द्वौ न्नाशा
मध्ये क्रमात्तद्वा ह्येभवदेष्यकं मु यशिलं पूर्णं तुतौ चेत्समौ भां तस्याद्र
ऊगात्स्वद्वौ न्निविवरे मंदेग्रगेप्येष्यकं द्वौ त्यं शावधिचैकभेग्रगचलेस्या
द्वौशराफाव्ययं॥ २४। प्रोक्तोपंफलरः पुरानदितरेखास्यापफलात्तेयवा

ज्ञस्यापोहमभवेद्वूपोर्मुथशिलेकंबूलउक्त्वनस्वाहोंद्वेशुभदाः स्वहद्दक
मुरेवमधास्वनीचारिभेनोवाः स्युः पृथगहर्गेगेष्ठपिवेगेष्वन्योन्यदृष्ट्यापिते
२०। इतिमुथशिलयोगचतुष्कं॥ स्वष्टाद्विद्वगतोगजावुधिभुवः स्वेष्टारितुंगे
शारोग्यभंहद्दगतेयुग
द्विवमतस्त्रंरोयमेंद्वंव
रंनंहंशेकुद्दलांवरंयु

मे	वृ	मि	क	सिं	कं	तु	वृ	ध	म	कुं	मी		ग	उ	ह	दे	न	
स्व	शु	श	शु	गु	चं	बु	भौ	श	मं	गु	चं	हि	८	५	८	२	१	स्व
सू	चं	बु	भौ	सू	शु	श	शु	श	मं	गु	चं	रा	४	३	२	१	३	मि·
													१	०	०	०	०	शत्रु

तिरिहैषांयंववगीवलीकैश्चिन्नंद्दलवैमुशल्लहवशाद्विशोपकाः कीर्तिताः

वं
२१। इतिंचवर्गो विचारः स्वदृष्टस्वगतौ समः समुदितः सौम्येत्थशाले सराफोर्को

५ शैश्शुभमध्यगः स्वमलवद्दृक्काणगे हद्दौस्वगः। श्रेष्ठो व्ययगः स्वनिष्टफलदः स्व

5 र्होस्वतः सप्तमः स्वाम्याश्च स्वभयोरभावइहयः खेटः स्मृतो मध्यमः। २२ एवं चे

ष्टजकष्टजे दिविशदः प्रत्येकमेकं लिखेद्रूपं तत्र युतेः समत्वमधिकत्वं। वाच्यं

तमोस्तदृशात। खेटः स्यादथ पंचवर्गजलवेदिग्भ्योधिके स्याद्बली विंउ॰ न्यूने

सति मध्यमस्त्विहशरोनो हीनवीर्यः खगः इति ष्टकष्टवलसाधनं॥ सहस्र

किरणः शोध्यो दिनेकुमुद्दिनीपतेः। निश्यन्यथातनुर्योज्या सहमं पुण्य

संज्ञकं ॥ २४ । अथ हिल्लाजकं मं ॥ अत्र हिल्लाजशब्देन शरीरमुच्यते ॥ आदावब्र र
विं विलोक्य च तनुं पश्चात्पुण्याक्षयं पातं पुण्यं दिवाक्रमो निशि विधुं लग्नं वपु
ण्यं ततः पातं पर्वपदारविस्तनुभवाम्भ । १।११२० ॥ आयुःषोत्र चेन्न स्याद्दृष्टनवा
स्तगा ॥ ८॥ ९। ७॥ विषमभे चेत् गृह्यते सौरविः । २७ । क्रूरैः शुद्धविलग्नकं तनुपति
ः क्रूरैर्वियुक्तं तनुर्ग्राह्यं नेति च वेत्पुण्यसहमं क्रूरो न मो शश्व चेत् ॥ नक्रूराघ्ने तर
सं भवेत्तु जन्तुषः । आकर्याणि मामां तजं लग्नं च तनुवद्धि शुद्धमिह तन्त्वामो च
तन्त्यते ॥ २५ । पर्वान्ते निरविर्निशी दुरिति च गा ह्यश्वतस्मिं हिकाः । प्राहश्च

६

तिदिवा विधिस्त्वयनिशा हिल्लाजकं प्रोच्यते॥ चंद्रः केंद्रभग्यात्मज त्रिषुगतो
ग्राह्योनचेद्द्वत्रसः स्त्रीराशिस्यनवांशयोपगाविधु। ए। ५। ग्रीह्योप्यभावेतनुः
३६॥ ग्राह्यं पूर्ववदेतदेवनभवेत्तुल्या मिथं वोक्तवत्तस्याभावउहेतपर्वविग
मेलग्नं च हिल्लाजकं॥ हिल्लाजस्य ग्रहोत्र हद्दकनवांशत्र्यंशांशपानां खगा
ये हिल्लाजदृशोद्दलीलिनउहेषुस्वतेनुंगादिगः।२७।ग्राह्यः खा हिषुवा
खिलायदितद्दाघौहैं नचस्वादिके ये हिल्लाजदृश॥ स्तएव खलु चैषां को
पितं नैहते। हिल्लाजं न भवन्तु तन्नदृपंग्याह्यं तु तद्रुत्पं हिल्लाजस्य न संभ

6

वोयदितदास्वल्यापुष्पंजातकं॥२८॥इतिहिल्लाजदलोलविचारः। अथा

युर्दायार्थंषड्विधग्रहस्तानमुच्यतेन उक्तमाचार्यैः। उत्तमोमध्यमोहीनो

नष्टस्थानतिविनष्टकः नष्टातिनष्टकःस्वेटःषड्विधोयुर्वरोभवेत्॥२९॥

स्वोस्तगे।१०७१।यथावीधोदिविपरोक्ष्यायात्मजे॥४॥११५॥ योत्तमोम

ध्योमध्यवलस्वदीनवलवान्हीनोपिनष्टःस्मृतः नंदाहित्रिषु॥८॥२।३

योत्तमोभवतिचेद्धीनःसमोनष्टकोहीनस्थानतिविनष्टकोव्ययगजारौ।२२

८।६।॥योत्तमोर्नष्टकः।३।मध्यस्थानतिविनष्टकः।प्रकायितोनष्टातिनष्टो

भवेद्धीनो योनिजहर्षगोष्ठ्युपचितिं कुर्यात्स्वकीये बले हर्षोनोयद्धिनिर्बलेऽधि

७ कलंगे ज्ञात्वा दलीलान खगान भेदैः षड्भिरिहायतनस्य कथिताद्दैः सा-

ध्यमायुः पृथक ।३१। इति षड्विधग्रहज्ञानं । अथ मुर्वर्षाणि । खोकौ साढं

नवाग्नयो नवभुवः सूर्येगजा भेन्दवः साङ्घ्री कान्नपं३ घ्रिलाइति विधौ भौ

मे रसागैर्मिताः । साङ्घ्राभ्रा श्विमिता ३ श्रुतिर्तिमिताः सौम्ये षड्घ्रागजा-

ध्यवा विंशति रीज्यके नवरसाः । साङ्घ्रीधिवेदास्तथा । ३२ । ह्यर्यांघ्रास्कुजि

तिद्धिसप्ततिरयो पंचाध्ययः स्युर्गजा मन्दे सप्तशराः क्रामाहृलयुताग्न्यं

1

मोधयः खोग्रयः एता श्चोत्तममध्यही
नशरदः श्रीरमकोक्ता शनेर्हीनाः सूर्य
मिताः कुजस्यसहलाम ध्यास्त्रिवेदाः स
माः ३३ नष्टेचातिविनष्ट केक्रमयशान्त

सू	चं	मं	बु	बृ	शु	श	ग्रह
१२०	१०८	६६	७६	६५	७२	५७	उत्तम वर्ष
३६ ६	३९० ६	४५ ६	४८	४६ ६	४५	४३ २	मध्यम वर्ष
१६	१५	१५	३०	१२	८	३०	हीन वर्ष

ष्टानितनष्टेखेगमामासैश्चवादिनानिचलहणामितिस्तठीनवर्षैर्मिताः केश्चानुग्रग
साधिकारशुभदक्रमत्सोधिकारोनितोमध्यः सार्कशनोचवक्रिसखेलोहीनः
समध्योधिकृत ।३४। इतिनाजकाविंदिकोक्तखेटोत्तममध्याधमलहणास्तु

८

धीभिः कथितान्ग्रहषड्विधप्रकारादथ केन्द्रं तुरस्त्वा वबोधमायुः ॥३४॥ इति म

ध्यायुर्द्दायानयनं ॥ अथ स्पष्टीकरणं पञ्चाष्येषु दलीलके निजचतुर्थांशान्वितं

कारयेद्दायुः केन्द्रयुते विहीनकमतः स्पष्टान्विते ऽस्विन यद्दागोक्तवैः ॥३५॥

सहितं दलीलखेचरं पश्येद्ग्रहो यस्तनोर्भूखेटस्तावुस्तुनायगो ॥१।१०।७॥४।५।

११॥ नमवलादिस्तस्य हीनादिकं ॥३६॥ अब्दाधिघनधर्मरामगजषट्प्रांत्योन्न

मादिर्यद्दा ॥५।३।८।६।१२॥ नष्टार्धं च शुभस्य सद्दृशि चतत्संयोजयेत्स्वायुषि शो

ध्यंपापखगस्य पापदृशि चातो व्यत्यये किंचनस्यष्टाशुभ्रद्दलीलसर्वमिलि

तंसर्वायुरुक्तंबुधैः।३७।आयुषस्त्यादिमभाजंत्वपरभावस्थंतमोरंत
रंतज्ञावांतरगांतरांशानिहृतंभावांतरांशैर्हृताल्लब्धेनादिमजायुरून
सहितंचेदग्रभावोस्थितेहीनेचाधिककेस्फुटीकृतिमिमांकेचिद्वदंत्या
युषः।३८।तद्वत्स्वार्कयुतेःस्फुटीकृतिरितिश्रेष्ठेचमध्येधमेगोचंद्वौस्मित
१९।वर्षमासदिवसैःकैश्चित्क्रमात्कीर्तिताः।योगोद्वादशमध्यभागवि
हितःकेचिच्चहोरांशकैर्जन्मस्वाश्रयकात्मशशिसुतःक्रूरान्वितःस्या कौ
त्तवलः।३९।कोणैकत्रिभवेशुभाह्यशुभदेकघ्नंनांबुवेस्यायदाहूर्णौ

जस्कद्लीलकेचखेलदृक्कहानिं शुभर्द्धिं नच हिल्लजं चरार्विवर्द्धिधुस्तनुरि

मे चेत्पापदृष्टास्तदा कष्टं स्याच्छुभवीक्षिताः शुभमतो हिल्लाजकं ग्राम

मेत ।४०। पाठांतरं मयो हिल्लाजभुक्तांशतः देशात्व्यादिह वक्ष्यमाण

विधिना देशो दपस्यात्पलैर्द्विभिस्त्वेकलवो भवेत्त्रितिलवं वर्षं ततो

लोकयेत यज्ञागे खेलदृक्कचनास्ति शुभदृक्कष्टं तद्वेव देहे वं क्रूरयु

ते यवाशिखियुते हिल्लाजकं चेत्तदा ॥४१॥ अथवा खस्यानादुदयेग्र

तो दशपलैरेकोवलः । होत्रजो देशात्स्यः सई है ककेनशारहै कैवंक्रूते

यत्रतत। सदृष्टिंच विना खलस्य हि दृगन्तावेच कष्टं वदेद्देवंक्रूरयुतांशकेशि
वियुतांशेवात्र हिल्लाजके॥४१॥वर्षेऽस्मिन्मृतकल्पमिंदुरहदृयोर्हिल्ला
जकं चेन्मृतिं प्राहुः केचनलग्नशीतकिरणाघेवं हि वीर्हैर्पासदृायापूर्वा
परभावतः स्फुटिकृतिं ह्वैराशिकाद्दापुषः प्रोक्तानाभिमतामयेतिक
थितानाद्यैर्मतः सूरिभिः॥४२॥इतिश्रायुर्दायाध्यायः॥अथोतेजोभा
गानयनंताजकमापाद्यांस्तुधत्युच्यते।अर्द्धस्वोदयलंककोदयकयो
योगस्य देशोदयासैमुत्कं हि खगस्यतत्रिगदृशेषकृत्रिंशतैर्योजयेत

तुर्य्यैर्भाभुक्खेगैशारैर्विशैतैर्यूनैर्वेर्वोभ्रेन्दुभिस्तस्मात्त्रोह्यखेगोदयाच्च
उदयान्तशेषंचादिमृत्स्नावा:।४३।येनाशुद्धातितत्रभैस्त्विहलवाग्रखेट
तेजोभैवद्राघभुक्तद्दशांहजौंगभद्युतात्वेटाद्यभुक्तंयुतं।रुद्देह्यर्यशाते
स्वखेनवशैतैर्धर्मैर्वेर्वोंगैस्ततः संशोध्याउदयाद्यपूर्ववदादिंग्घृत्स्नावा
स्तत्रद्दक्।४४।स्पुनांगाह्नद्दशो।१५०गुणारगद्दशा।२०३।।सप्तेंद्ड
राम्ना।३२७।नभोद्दवा।३३०।पंचकुवन्हयो।३१५।गजनवान्ती।२५०।
एयत्रद्दशोभिधा:।मेषाधेषुचषट्चतेक्रमगतास्तैनाल्पादितश्चोत्क्रमा

लंकावेदपलप्रभोदयकयोर्योगार्द्धजाताईमे ॥ ४४ ॥ देशान्तरोदयैर्ग्रहस्य
चभवेद्भुक्तोदयैर्मेषादेर्युतमिष्टघटीपूर्वपलैः प्रोक्तैः समेतं हरेत् व्योमा
भाग्निमितैर्जोद्धमिति यच्छेषं चदिग्भिर्हृतं तल्लब्धप्रमभागतोग्रगलवे
त्वेटस्यदृक्तत्रच । ४६ । अनेनदृष्टिस्तद्धावप्रमाणाः श्लोके हृद्भांशकदेशजा
न्तेकार्याः । तत्राहैवहमाणांकि सिमं एवं कार्यंतिथया । देशान्तरोदयै
र्जातस्यभुक्तं कार्यं तन्मेषादेर्भुक्तोदयैराठं पश्चात चत्वारिंशभिर्भाज्यं प
लब्धं ते मेषादिराशयोगताः पश्चेषं दशा । १० । हृतं लवाः । स्युस्तत्रवर्तमा

नराशौ तल्लवैर्जातकं ज्ञेयं तस्मादग्रे दशापलैरेकैकवर्षमिति कृत्वा तदाय

११ यावस्थितहद्दांशान् कृत्वा किसिमफलं ज्ञेयं तत्र पल्लैः ॥३०॥ एतन्न युक्ति

सहं नवजुमतं च । इति तेजोभागानयनं ॥ अथ किसिमदशानयनं दे ।

शाख्यैः कथितो दैयैरिह हि भेयत्रास्ति हिल्लाजकं तद्भाग्यं दशाहल्लवा

स्तई हभे देशाभिधाजातकात् दिकमन्नाग्रभवोदयैरितिलवाल्लैः के ।

सिमं चापुषो हद्दांशाग्रपि जातकस्थितलवादग्रेपि भेग्रेपि ये ॥४७॥

देशाख्यादनुपातत स्तद्धिपैर्ज्ञेया दशा केसिमा स्तच्छ द्दोपरिवेटते

जऽह यज्ञागेतदंशाद्केतज्ञातोः फलमुग्रमेकशरदैकस्मात्स्रवाहद्दृक
विटाद्दृक्फलयुग्दशाफलमतोहद्देशधात्वन्वितं। ४८। हृयेंगर्वप्रतोहृ
हत्वमयवैचंद्रस्त्वशाकस्तयासिद्धायमपउश्वगायनरतिर्विताधीयो
मूकता भौमेकूटविवादतोह्नायदुताद्रोहश्वपापंतयाहर्षोयुद्धम
येंउजेमृतिधनंपांडित्यलेखक्रिया। ४९। जोवेधर्मपतिवराजपुरुषैः
सन्मानकीर्त्तीरथोशुक्रेस्त्रीरतिलाभसौख्यसहितोनानाप्रपुण्योधा
मीमंदेस्यात्स्थिरतालसोमलिनताकार्प्पण्यमज्ञाननतालोके द्वेषद।

हापतेयइतिपः संक्षेपतोधातुजा। ५०। यज्ज्ञातोस्वदशोदशाफलमिह।

१२ श्रीताजकोक्तंवतनत्शेयंचान्यदस्मर्ण्णमत्रास्तुधियासंज्ञादिकंचापियत्

॥५१॥इतिकिमिमदशाध्यायः। लग्नंलग्नपतिश्चपुण्यसहमंतन्यस्त्विनं

द्रजन्तुःकालाद्यन्तपर्वलग्नमिहतत्स्वामीत्रिराशीश्वरः। नष्टाःक्रूरयु

तास्त्वरिष्टजनकाश्चायोविरश्मिर्विधुर्द्दृष्टः। क्रूरखगैश्चकेन्द्रभवनेक्रूरे

तद्दास्यान्मृतिः। ५२। तुर्य्येक्रूरयुतंविधुंघुनदशापश्येतवलोमृत्यवे

लग्नेन्द्वर्कजहद्द्दयानिशिविधुःसूर्योदिवापुण्यपः। यातंपर्वइमेवा।

ला:खलखगैर्दृग्धामृति:ख्यादिनश्चंद्रोवापिखलेनचेन्मुथिशिली
स्वल्पंतदाजीवितं ॥५२॥ सर्वेषष्ठगतास्तथाव्ययगता:पश्यंतिलग्ने
श्वरंनोजीवेत्तवत्सुखिधुर्मुथिशिलोचेद्दयभावपदे । केवाप्यषखगो
वेपिचमौजातोनजीवेन्नर: । केंद्रेक्रूरयुतेविधौखलखगालग्नेथवा
हद्दके ॥५३॥ नद्दकसप्तमकुर्यतो । मृतिपदेशुक्रोविधु:सप्तम:साग।
किस्तनुगोमृति:शुभाविधूधूनेविधोस्त्र्यंज:केंद्रस्यश्वशुभोनपा।
रयतिवलीनंचेन्मृतिर्भौमश्चकचंद्रोसौदशमेपराशुभखगैर्वालोकि

तौमृत्युयुक्॥५४॥नेह्नेतनेर्केविधुतनुंमृतिरय्यांमंदेविधुर्मेलकृत्स्ना

२३ त्रैराशिकपः।शनैश्चरयुतश्चेत्स्वल्पजीवीभवेत॥ चंद्रार्कौकुजसंयु

तौयदितदास्वल्पायुरन्नस्तयाश्चेद्रीमोयविशेषतस्त्वयविधुर्घूने

13 ल्पजीवीभवेत॥५५॥स्यत्नापट्टपमध्यगोदिनकरेसौम्यैर्नदृष्टेतदा

स्वल्पायुःशशिभास्करौयदिशुभैर्नालोकितौमृत्यवेएकत्रैक

लवस्थितौरविविधूपश्येच्छनिःसप्तमोत्पुर्यान्मृत्युरयौतनौव

लवेगमृत्युस्त्विनेंनृह्नीतिते॥५६॥भौमेमेषगतेविधुःसकट ल

ख

ऽऽब्लापक्षजन्मृत्यवेऽ थोपुण्योदयसूर्यशीतगुभपापास्तंगतामृ
त्युदाः षष्ठोलग्नमुशाक्लहस्यचपतिश्चास्तंगतोमृत्युकत क्रूरेला
ग्नगतेघुनारिदशमेचंद्रेतनुस्येपिचेत। ५७। हहाक्रूरभवाविधौस
चलःस्वेदेंशुभेनेहितोमृत्युः स्यार्ईविजितनौघुनगतेभौमेनदापन्मृ
तिः। सक्रूरेहिमगोघुनेसकलहृकत्र्यांशकात्तागदाहृष्टिः। क्रूर
विनष्टकेनचतदामृत्युंवदेन्निश्चापात। ५८। चैत्रराशिकपः खलः
सचननौतेजः। ग्रयुंचन्मृतीएकरार्कभुवः स्तुवेमृतिरयोदीनेद।

१४

14

लोलेमृतिः भावालग्नेनवांशपूर्वंविहितास्तच्चादयोवस्तरास्तैःस्व

यैः प्रमितास्वपूर्णफलहकक्रूराशुभाख्याचहक ॥ ५५ । षष्ठावोपरि

स्समाब्दसमयेरिष्टंचमृत्योः । पतिश्चेत्यापशुभदृष्टियुक्तयगुरुणा

नालोकितोऽब्दमृतिः ॥ हिल्लाजभ्रमणाद्यपूर्वकथितंपापास्पदेरि

ष्टदंहिल्लाजस्यहिसंभवोपिनपदाजेयंत्वरिष्टंध्रुवं ॥ ५६ । इतिरि

ष्टाध्यायः ॥ जीवोलग्नगतःसएवतनुपस्त्र्यैराशिकेशस्तदानोचे

द्वाक्पतिनायदापिचतनौखेटस्यतेजोंशके ॥ वाखेटोपरिसहहा

स्यचयदातेजोर्थमंदस्तनोः केंद्रस्थः समुसल्लहस्यचपतिरिष्टस्यभं

गस्तदा। ६१। चंद्रसौनतनुगोगुरुर्यदिसखेजीवेन्नर्ये३ः खलैः शुद्धः पा

पखेगास्तपक्ष रहितस्त्रराशिकेशोपदितन्स्यानेसबलस्त्वजीवति

तयाव्रिग्रहाराविभेऽन्हः खेटादिनमेषदृश्यमेदलेलग्नेतदाजी

वति। ६२। शुक्रः केंद्रविधुकचकेंद्रगुगुरुःपश्येत्सजीवेत्तदायद्वां

वान्हिसतां॥ ककेंद्रगशनैाहोनेतदाजोतिबात्रराशिकयः स्तुतय

दशमेवापुायसप्तन्ययोलग्नेशेविधुराशिपेघनखलैर्धुम्बोहि

तेजीवति। ६३। इतिरिष्टभंगाध्यायः॥ षष्टौलग्नमुखोःस्मृताः

१५

15

प्रथमतेस्त्रेकेंद्रगाः क्रूरदृक्हीनावीर्ययुताश्चयाष्टमषडन्यस्यादलो
लाश्रपिस्त्वस्थानांतरगामिथोयदितदादीर्घायुरर्कस्तनौचेत्यापग्र
हदृष्टिभिर्विरहितःस्याद्दीर्घमायुस्तदा॥६४। लग्नस्येतिमिथापगे
भृगुसुतेजीवेह्नितेनोबलेदृष्टेवीर्यवतीहदीर्घमथनाचंद्रेतनुस्थे
खलैः। नौपृष्ठेप्याप्यचंद्रचंद्रतनयौसप्तांबुगौवाथयोलग्नेपुण्यप
सहायःखलाविपुकदृश्यस्तदायुर्वंऽ३।६५। इतिदीर्घायुः पृष्ठेजात
कतस्ततोपदिवसेचंद्रोविलोक्यः शुभैः क्रूरैर्वायुतवोक्षितोमुय
शिलीयस्त्रहाणैःखेचरैःतद्रूपग्रहधातुभिःशुभमसद्वालोहि।

नानांत्रयोविज्ञेयं चद्दिनत्रयेनचसमं वर्षत्रयंसत्वसत। ६६। अस्मात्पु

ष्पगतेतुसप्तमद्दिनेपूर्वोक्तवच्छीतगुंज्ञात्वाशून्यघनत्वद्दोषगुणा

नांसप्राणिनप्राणानं धातुभ्यास्त्विवतिसप्तभिश्चद्दिवसैः स्फुःसप्तव

र्षान्यतश्चत्वारिंशद्दहविंधुंकथितवत्तैःत्वोव्धिवर्षाणिच॥ ६७॥

इतिवर्द्धमानशुभाशुभविचारः अथवर्द्धमानभावविचारः। चंद्रः

प्रोक्तनत्नोयकेतुदिवसेकेंद्रस्थितश्चेच्छुभरेनोद्दष्टोनशुभग्रहैर्मु।

क्तशिलीद्रष्टोचकर्णीस्तदामंदैमलकरोविधुर्यद्दिनदावंधेनस

न्मानतोवर्द्धेत्सुणंचतुर्यभंचवलपुकचेहद्दतेसंकटात। ६८॥

२६

16

वक्रप्राप्नुवेगोत्थ —— जनकौलग्नेश —— व्ययपौश्रेष्ठामध्यमाणक
तस्मिंश्चेतरथाकष्टंवैरहन्निश्चितंलोभेशोयदिपुण्यसंज्ञसहमेक्रूरैर्हते
चास्तुवोढ्ढेईश्चायवलेनचेन्मुसरिफौ दूरक्तविस्फोटकृतान् ॥ ६५ ॥
इतिवर्द्धमानभावविचारः अथ द्रेष्काणफलं द्रेष्काणेक्रियस्या
द्यिमेरुधिरुक्नेत्रोन्मितेवंधनंविस्फोटोम्निमितेकफोद्वषमा
वाद्येस्फोटमोहोकेमांघंस्यात्रिमितेयवर्षतद्दहाद्यनांचतुष्कं
नृजःकर्काद्येकुयमांगवर्षसमयेपीडाद्विकैरामभीःपावत्स
त्सममास्त्रिकेचसमातासिंहादिमेद्वांतरेविस्फोटास्तुचिरद्धि।

केनगशारन्मांयंत्ततोयेशुभं।७१।कन्यासद्मस्थापकेग्निमसमाशूला
हरुकं ठेस्त्रियैारक्तान्निनेवमेद्धकेकणयुतश्चान्यठपंतच्छुभंकौर्या
येचशशाद्धकोपक्रदयोन्यांशुभैाधिविजेग्राधेस्याद्धिरोचमासि
दशममासेवकेमांयभीः।७२।नेत्राव्वियुगमासकेश्वविरदारव्ये।
वमांयांत्रिकेमांयंमासचतुष्टयेनचपितुःकष्टंमृगाद्येरुजः।नेत्रा।
व्वियेचमृतिर्द्विवर्षसमयेप्रांतेतिमांयंतयागात्रंमज्ज्ञातिमातुरत्रच
पितुर्मृत्युःपरैःप्राच्यते।७३।कुंभाद्येदशमीसकोज्वरमहारोगाद्दि
केरोगभीःषण्मासैस्त्रिमितेनगाद्धकरुजोमीनश्चसर्वःशुभःएन

१८

17

तजकरोमकादिकथितं संवोद्भ्यारिष्टादिकं जीवेद्दृ ईनभंगरद घुजफलं

चायुस्तदाचिंतयेत् ।७४। नोकार्याजनिपत्रिकाप्रथमकेवर्षेपिवा।

ब्दत्रयेवार्कादेषुयत्स्वरिष्टसमयोकाब्दानियावत्स्मृतः। यत्कार्यात्र

निमित्तपूर्वशकुनैरिष्टाद्भ्यनंगादिकंसम्यक्दैववित्वाविचार्य्यसु

धियाकार्याप्रकारांतरैः।७५। इतिद्दक्काणफलंसमाप्तोपंहिल्लाज

रत्नाख्योग्रंथः। अथसुधोराहरणं।१। तत्रमकरलंकोदयादिष्टगृ

हावधिंयावद्देकोक्तान्यदशभिर्भोगमाहरेतयथाग्रहः।२।५।००।म

करप्रमाणं ३२३ यदित्रिंशदंशैः३। कुंभोमीन।२९९ तदापंच।५।

भिरंशैः किंपलान्यनुपातेन कुंभमुक्तां। ५०। द्वयोर्योगः। ३७३ जातपल
मंयंयदि चक्रांशैः। ३६०। षष्टिघटीकापलानि। ३६०। तदैकांशेन किमि
त्यागतानि दशपलानि। १०। तयायदि दशभिः। १०। पलैरेकांशः। १स्त
दाएभिः पलैः किमित्यागतं फलं लवाद्यं। ३७।१८ तृतीये पंचदश
१५। कलाद्वपाद्वृष्टिः साध्यासाषष्टिः। ६०। भागांतरे मानिग्रतः षष्टि
६०। योज्याः एवंचतुर्घो। ४। नवतिभागाः। ९०। पंचमेविंशोत्तरश
त। १२०। भागाः एवमन्यत्रगयषष्टिः। ६०। भागेद्विस्रेजातं। ९०।।

१८॥ अस्मान्मकरादिलेकोदयाः शोध्याः तद्यथा म ३२३ कुंभ २५९

१८

९मी॥ २७८॥ एक्यं ९०० ॥ दशभक्तं लब्धं लवाः ९०॥ शुद्धदृश्यं ९०॥ १८॥

18

जातं॥ १८॥ मेषोशुद्धस्तेन मेषस्तु धास्समायातीति यामेषादिस्वोदया

दिष्टग्रहावधिं यावदेकीकृत्य दशभिर्भजेत्॥ यथा ग्रहः १०।५००।

मे॥ २२२॥ वृ॥ २।५३॥ मि ३०८॥ क ३४२ सिं॥ ३४१५ कुंभमुक्तां ४२।

१०॥ सर्वैक्यं॥ ३१६८॥ दशभक्तेवलब्धं॥ ३१६॥ ४९॥ अस्मात्स्वदेशमे

षाद्युदयाः शोध्याः अथ यवनमतेनोदाहरणं समचिन्हद्वतंग्र

हेयान्निनत्यग्रहह्नितिजं॰ ग्रहह्नितिजान्नवत्यंशध्रुवह्नन्नमायाति
ग्रस्य ग्रहह्नितिजस्य चान्तरस्य चापं ते ग्रहह्नितिजेस्याह्नांशा भवं
ति। उदाहरणं चंद्रस्यष्ट।२॰॰॰।इष्टकाले द्रशामं।११।१४ ३७।लंको
दयविषुवांशाः।३ ८ ५।५ ६।४३।अपनत्त्रिभग्रहजद्दकर्मसंस्कृत
विषुवांशाः चंद्रस्य।५६।३८।२७।विषुवांशयोरंतरं।७॰।४६।४८।
ग्रस्यज्या।५६३५।५।स्पक्रांतिस्य।२५।४८८।कोटि।६८५५२६।
ग्रस्यज्या।५८।२॰।३६।द्यपूर्वज्यागुणिता त्रिज्याभक्ता फ॰।५२५८।

१९

19

।४७। अस्यचापं ॥ ५८ ॥ ४७ । २ । प्रथमसंज्ञं । अस्यकोटिः । ३१ । १२ । ५८

ज्या । ३१ । ५४८ । स्पष्टक्रान्तिज्या ॥ २५ । २६ । २४ । त्रिज्यागुणा पूर्वकोटि

ज्याभक्ताफ । ४९ । ५६ । चापं । ५४ । ५३ । ३६ । अहर्गणांशाः । ३९ । ३७ ॥

२३ । पूर्वचापेनान्तरं १५ । १६ । २३ । अस्यज्या । १५ । ४८ । २५ । प्रथमकोटि

ज्याभक्ताः फ । ८ । २१ । ३२ । अस्यचापं । ७ । ५ । ५२ । नवतिशुद्धं ॥ ८ । २ । ५९ । ८

अस्यज्या । ५९ । २६ । १७ । अयं हरः प्रथमसंज्ञज्या त्रिज्यागुणा हरभक्ताफ

। ५९ ॥ २१ । ३१ । अहर्गणांशज्या ... । ५४ । ५१ । गुणिता त्रिज्याभक्ताफलं ३३

॥३६॥३२ अस्य चापं ३४।३०।०।० एते ग्रहद्विजस्याहांशाः अथ चर
साधनं स्यष्टक्रांतिः २५।४।४५। अस्याः प्रथमछाया।२८।४।४६। अहां
शानां प्रथमछाया ४०।३८।१७ छायाछायागुणा त्रिज्याभक्ताफलं
१८।५९।५३। चापं १८।२६।४०।चं अहांशक्रान्त्यंशैः उत्तरादिकस्याग्र
तः। चरांशा आपन्नद्धर्मसंस्कृतविषुवांशेभ्यः शुद्धाः शेषं।३८।११।४७
एते स्पष्टविषुवांशाः। विषुवांशेषु प्रथमं षष्टियुक्तं।९८।११।४७। द्वि
तीये नवतियुतं।१२८।११।४७॥ तृतीये विंशत्युत्तरशत।१२०।युतं।१५
८।११।४७॥ क्रमतस्तृतीय चतुर्थ पंचतद्दष्टिर्भवति। एवं एकादशे।

षष्टिहीनाविषुवांशा दृष्टिः॥ ३३८। ११ ॥४७॥ दशमेनवतिहीना ३०८ ११॥४७॥ नवमेविंशत्युत्तरशतहीना। २७८। ११। ४७। दृष्टिरंशालिका भार्द्धांशयुता। १८०। युतासप्तमेदृष्टिभागा। २१८। ११। ४७। द्विर्द्वादशाष्टमेषु दृष्टिर्नास्ति॥

रामचन्द्रलेषकपुस्तनवो सम्मलवंर

१६५